

Станік С.Р.
аспірант,
Національний університет
«Одеська юридична академія»

СТАН ДОСЛІДЖЕНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЇХ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ

При розгляді юридичної відповідальності народних депутатів України у контексті їх конституційно-правового статусу особливу увагу привертають наступні роботи:

– Радченко О.І. «Статус народного депутата України: проблеми теорії і правового регулювання» (м. Київ, 2005 р.);

– Чепель О.Д. «Проблеми статусу та професіоналізації діяльності депутатів парламенту на сучасному етапі (порівняльно-правове дослідження)» (м. Харків, 2009 р.).

Доволі ретельно питання юридичної відповідальності членів Парламенту України опрацьовані О.І. Радченком у дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему «Статус народного депутата України: проблеми теорії і правового регулювання», яку було успішно захищено у м. Київ у 2005 р.

О.І. Радченко відносить до структурних елементів конституційно-правового статусу народного депутата України:

«повноваження (права й обов'язки) парламентарія;
гарантії реалізації цих повноважень;
відповідальність народного обранця» [1, с. 8].

Напрацювання О.І. Радченко стосовно відповідальності народного депутата України уміщено у Розділі 2 «Елементи статусу народного депутата України та їх правове регулювання» у підрозділі 2.3 «Види та межі відповідальності народного депутата України». Узагальнюючи зміст цього підрозділу в авторефераті, автор пише, що ним «досліджуються види юридичної відповідальності, яким підлягає народний депутат у межах чинного законодавства» [1, с. 8]. Таким чином, автор припускає підміну понять «відповідальність» та «юридична відповідальність», хоча робить це свідомо, – адже зазначає про це в тексті автореферату своєї дисертації.

Якщо аналізувати пропозиції О.І. Радченка щодо відповідальності за сутність, то найбільший інтерес представляють наступні:

«автор наголошує на фактичній відсутності дієвого механізму притягнення українських парламентаріїв до конституційної відповідальності;

у залежності від об'єкта конституційна відповідальність поділяється на індивідуальну конституційну відповідальність окремого парламентарія й солідарну конституційну відповідальність усього депутатського корпусу» [1, с. 9].

Щодо останнього абзацу, навряд чи можна погодитись з тим, що існує «солідарна конституційна відповідальність усього депутатського корпусу». Варто зауважити, що більш коректним було б вести мову про «конституційну відповідальність окремого парламентарія» та конституційну відповідальність парламенту.

О.І. Радченко підкреслює, що «відмінною рисою відповідальності парламентарія є те, що поряд із юридичною відповідальністю перед державою він несе ще й політичну відповідальність перед виборцями за результати своєї діяльності» [1, с. 6]. Звернення уваги не тільки на юридичну, але й на політичну відповідальність слід всіляко вітати.

Ще одне дисертаційне дослідження, у якому автор аналізує статус членів парламенту та приділяє увагу відповідальності як післястатусному елементу, належить авторству О.Д. Чепель. Свою дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему «Проблеми статусу та професіоналізації діяльності депутатів парламенту на сучасному етапі (порівняльно-правове дослідження)» вона успішно захистила у м. Харків у 2009 р.

О.Д. Чепель прямо не відносить відповідальність парламентарія до числа післястатусних елементів. Такого висновку можна дійти, аналізуючи її працю. Так, вона зауважила, що «у юридичній конструкції конституційно-правового статусу парламентарія доцільно розмежувати такі компоненти, що передбачають передстатусні, статусні та післястатусні складові:

- а) юридична природа депутатського мандата;
- б) підстави виникнення і припинення дії депутатського мандата;
- в) права й обов'язки парламентарія;
- г) гарантії діяльності парламентарія;
- д) відповідальність депутата як члена представницького і законодавчого органу державної влади» [2, с. 5].

Водночас, О.Д. Чепель розмірковує: «щодо правового статусу депутата, то під цим терміном розуміються його права й обов'язки, закріплені нормами права і забезпечені відповідними гарантіями» [2, с. 16].

Логіка розміщення елементів у наведеному вище переліку, де відповідальність депутата розміщена останньою, та сутнісне навантаження поняття «відповідальність», насамперед його тісний зв'язок з обов'язками, надають підстави уважати, що О.Д. Чепель відносить відповідальність до післястатусних складових правового статусу парламентарія.

Автор аналізує відповідальність парламентаріїв у підрозділі 2.5. «Відповідальність депутата як члена представницького і законодавчого органу».

В авторефераті О.Д. Чепель описує зміст цього підрозділу наступним чином: «У підрозділі 2.5. «Відповідальність депутата як члена представницького і законодавчого органу» наголошується на тому, що вихідною засадою у визначенні відповідальності депутата як члена парламенту є *принцип невідповідальності за дії, вчиненні парламентарієм, при виконанні своїх повноважень*. Цей принцип у тій чи іншій формі закріплений у конституціях та законодавстві багатьох демократичних держав» [2, с. 11]. Навряд чи доцільно починати підрозділ про відповідальність з того, що існує принцип невідповідальності.

Так само викликає певні зауваження те, що О.Д. Чепель веде мову про «парламентську відповідальність», не пояснюючи це поняття. Вона стверджує, що «парламентська відповідальність спрямована на здійснення контролю і корекцію депутатської поведінки за формалізованими підставами і набуває дисциплінарного характеру. Вона настає:

по-перше, за порушення правил, що регулюють їх роботу, як членів парламенту;

по-друге, у разі порушення правил, що регулюють порядок ведення засідань парламенту, полягає у застосуванні до суб'єктів конституційно-правового правопорушення (парламентаріїв) конституційно-правових санкцій, передбачених законом» [2, с. 11].

Навряд чи коректно стверджувати, що за дисциплінарну відповідальність до її суб'єкта застосовуються конституційно-правові санкції, не надаючи ґрунтовних роз'яснень своєї позиції.

Резюмуючи, зазначимо, що у тезах стисло проаналізовано монографічні дослідження, автори яких при вивченні конституційно-правового статусу народних депутатів України звертали увагу на їхню юридичну відповідальність або як на елемент цього статусу (О.І. Радченко), або як на післястатусний елемент (О.Д. Чепель). Критично оцінено найбільш цікаві висновки і пропозиції цих дослідників щодо юридичної відповідальності членів парламенту у цілому та їх конституційно-правової відповідальності зокрема.

Список використаних джерел:

1. Радченко О.І. Статус народного депутата України: проблеми теорії і правового регулювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 20 с.
2. Чепель О.Д. Проблеми статусу та професіоналізації діяльності депутатів парламенту на сучасному етапі (порівняльно-правове дослідження): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2009. 20 с.